

1 . T Ü R K İ Y E D İ N L E R T A R İ H İ K O N G R E S İ

B İ L D İ R İ K İ T A B I

Y A H U D İ L İ K , H İ R İ S T İ Y A N L I K V E İ S L A M

Editör: Prof. Dr. Durmuş ARIK

C İ L T - 1

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılı

Türkiye Dinler Tarihi Derneği'nin 30. Yılı

*Türkiye Cumhuriyetinin 100. Yılı
Türkiye Dinler Tarihi Derneği'nin 30. Yılı*

ISBN: 978-605-136-761-3

**I. TÜRKİYE DİNLER TARİHİ
KONGRESİ BİLDİRİ KİTABI
(YAHUDİLİK, HİRİSTİYANLIK
VE İSLAM)**

I. CİLT

I. Türkiye Dinler Tarihi Kongresi Bildiri Kitabı
(Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam)
I. Cilt

ISBN: 978-605-136-761-3

1. Baskı: Aralık 2023

© Ankara Üniversitesi Yayınevi - 2023

Yayın Editörü

: Prof. Dr. Durmuş Arık

Baskı

: Ankara Üniversitesi Döner Sermaye İşletmesi

Basımevi Müdürlüğü

Emniyet Mahallesi, İncitaş Sokak, No: 10

Beşevler/ANKARA

Telefon: 0(312) 222 28 40 | Sertifika No: 52579

Ankara Üniversitesi Yayınevi

Ankara Üniversitesi Tandoğan Merkez Kampüsü,
06100, Beşevler, Yenimahalle / ANKARA

Telefon: 0(312) 215 55 62 Sertifika No: 74300

I. TÜRKİYE DİNLER TARİHİ KONGRESİ BİLDİRİ KİTABI (YAHUDİLİK, HİRİSTİYANLIK VE İSLAM)

I, CİLT

Editör

Prof. Dr. Durmuş Arık

Editörler Kurulu

Prof. Dr. Mehmet Alparslan Küçük

Doç. Dr. Yasin Meral

Doç. Dr. Cemil Kutlutürk

Doç. Dr. Şevket Özcan

Doç. Dr. Şahin Kızılabdullah

Dr. Mehmet Mustafa Erkal

Arş. Gör. Safiye Merve Özkaldı

Arş. Gör. Mukadder Sipahioğlu

Arş. Gör. Bedriye Mehtap Tosyalı

Arş. Gör. Rabia Kocataş

Arş. Gör. Elif Koçak

Kitap içerisinde yer alan her bir yazının tüm sorumluluğu yazarına aittir.

II. BÖLÜM: İSLAM

Zülkarneyn ve Yecüc-Mecüc Kıssasına Farklı Bir Bakış

Prof. Dr. Mustafa BAŞ*

Giriş

İnsan, kuşkusuz diğer varlıklardan farklı olarak yaratılmıştır. Ona yaratılıştaki verilen farklılığın en önemli etkeni akıl ve idrak sahibi olmasıdır. Bu sayede düşünür, karar verir ve seçme hakkını kullanır. Bu özellikleri sebebiyle Allah, her şeyi onun emri altına vermiştir. Kendisine verilen bu nimetlerle akli ve ruhi kabiliyetleri, irade ve seçme hürriyeti, aynı zamanda insanı sorumlu olma keyfiyetini yüklemiştir. Tarihsel süreç içinde kendini Yaratan'ı unuttuğunda içine düştükleri karanlık ve sapkınlıktan kurtarmak ve onları doğruya, güzele ve iyiye davet etmek için her topluma ayrı ayrı, kendi dili ile peygamber gönderdiğini,¹ uyarıcı gönderilmedikçe de azap edilmeyeceğini² bildirmiştir.

İnsanlık tarihi sürecinde, Hz. Adem ile başlayıp, Hz. Muhammed ile son bulan bu peygamberlerin sayısı ile ilgili de net bir bilgi elde edilememiştir. Hz. Muhammed'den gelen bir hadiste, peygamberlerin sayısının 124 bin, bunların 315 tanesinin resul olduğu zikredilmiştir.³ Kur'an, bize 25 peygamber ismi zikretmektedir. Bu 25 ismin dışında Zülkarneyn, Üzeyir ve Lokman'dan bahsedilmekte ise de bunların peygamber mi? yoksa Allah'ın veli kullarından mı? olup olmadığı bilinmemektedir. Bu isimlerin dışında gelen peygamberlerle ilgili bilgiler kısmen hadislerde, kısmen tefsirlerde, kısmen de tarih kitaplarında yer almaktadır. Allah, gönderilen peygamberler hakkında bizleri bilgilendirirken bunların bir kısmının hayat hikayesi ve mücadelesinin insan-

* Şeyh Edebali Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölüm Başkanı.

1 Bkz. Nahl Suresi 36, Ra'd Suresi 7.

2 Bkz. İsra Suresi 15.

3 Bkz. Erisim Tarihi: 11.11.2023, <https://islamweb.net/ar/fatwa/9475/9475/>
عدد-الانبياء-والرسل

lara anlatıldığını, bazılarının ise ne isminden ne de hayat hikayelerinden ve risalet sürecinden bahsedilmediğini vurgulamaktadır.⁴

Kur’ân’da kıssası anlatılan, yaşadığı tarihsel zaman ve kimliği hakkında bilgi verilmeyen isimlerden Zülkarneyn ile yapmış olduğu gizemli set ve arkasına hapsedmiş olduğu bozguncu toplum hakkında verilen bilgiler dikkat çekmektedir. Allah’ın kudret verdiği bu ismin batısından doğusuna, kuzeyinden güneyine bütün cihanı fethettiği bildirilmektedir. Son yaptığı sefer esnasında karşılaştığı kavmin, bölgede yaşayan Ye’cüc ve Me’cüc’den şikâyetle bulunarak aralarına bir set yapmasını istedikleri, erimiş demir üzerine bakır dökerek tunçtan bir seddin arkasına onları seddin arkasına hapsedtiği anlatılmaktadır.

Zülkarneyn kıssası Kehf Suresinin 83-99. ayetlerinde şöyle yer almaktadır; “Sana Zülkarneyn’i sorarlar, ‘Onu size anlatacağım’ de. Doğrusu biz onu yeryüzüne yerleştirmiş ve her şeyin yolunu ona öğretmiştik. O da bir yol tuttu. Sonunda güneşin battığı yere ulaşınca onu, kara balçıklı bir suda batıyor gördü. Orada bir millete rastladı. ‘Zülkarneyn! Onlara azap da edebilirsin, iyi muamelede de bulunabilirsin’ dedik. ‘Haksızlık yapana azap edeceğiz, sonra Rabbine döndürülür, onu görölmemiş bir azaba uğratar; ama inanıp yararlı iş işleyene, mükafat olarak güzel şeyler vardır, ona buyruğumuzdan kolay olanı söyleriz’ dedi. Sonra yine bir yol tuttu. Sonunda güneşin doğduğu yere ulaşınca, güneşi, kendilerini elbise, bina gibi şeylerle örtmediğimiz bir millet üzerine doğuyor buldu. İşte bunun gibi, onun yaptıklarının hepsini baştan-başa biliyorduk. Sonra yine bir yol tuttu. Sonunda, iki dağın arasına varınca, orada nerdeyse hiç laf anlamayan bir millete rastladı. Dediler ki: Zülkarneyn! Doğrusu Yecüc ve Mecüc bu ülkede bozgunculuk yapıyorlar. Bizimle onların arasına bir sed yapman için sana bir vergi verelim mi? ‘Rabbimin bana verdikleri sizinkinden daha iyidir. Bana gücünüzle yardım edin de sizinle onların arasına sağlam bir sed yapayım. Bana demir kütleleri getirin’ dedi. Bunlar iki dağın arasını doldurunca: ‘Körükleyin” dedi. Demirler akkor haline gelince; Bana erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim’ dedi. Artık Yecüc ve Mecüc onu ne aşabildiler ve ne de delip geçebildiler. Zülkarneyn: ‘İşte bu, Rabbimin bir rahmetidir. Rabbimin tayin ettiği zaman gelince onu yerle bir eder; Rabbimin verdiği söz gerçektir’ dedi. Biz o gün onları bırakırız, dalgalar halinde birbirlerine girerler. Sura üflenince hepsini bir araya toplarız.”⁵

Zülkarneyn’in Kimliği

Zülkarneyn’nin kimliği, isimlendirilmesi ve görevi ile ilgili tefsirlerde farklı yorumlar yapılmaktadır. Tefsirlere bakıldığında Zülkarneyn’nin kral mı

4 Bkz. Mü’min Suresi 78; Nisa Suresi 164-165.

5 Kehf Suresi 83-99.

peygamber mi olduğu hususu net olarak belirtilmemektedir. Hasan el-Basri Zülkarneyn'in peygamber olduğunu, buna delil olarak karşılaştığı kavimlerden biri hakkında 'Zülkarneyn! Onlara azap da edebilirsin, iyi muamelede de bulunabilirsin' denilerek hakem tayin edildiğini, bunun da peygamberlere verilen bir görev olduğunu zikretmektedir.⁶ Hz. Ali'ye Zülkarneyn'in bir kral mı, yoksa bir peygamber mi olduğu sorulduğunda da bir kral veya bir peygamber olmadığını, sağ karninden (alınının sağ tarafından), Allah'a itaat yolunda vurulduğunu ve öldüğünü, daha sonra diriltildiğini, sonrasında da sol karninden (alınının sol tarafından) vurulup öldüğünü, Allah'ın onu tekrar dirilttiğini, salih kullardan bir kul olduğunu, bu sebeple de Zülkarneyn adını alarak mülke sahip olduğunu söylediği nakledilmektedir.⁷

Zülkarneyn isminin verilmesi ile ilgili zikredilen görüşler de; hayatı boyunca, iki karn (nesil) insan gelip geçtiği, başının iki yanının bakırdan olduğu, başında boynuzla benzer iki şey bulunduğunu, tacı veya miğferinde iki boynuzu olduğu, Hz. Peygamber'e isnad edilen bir rivayetle dünyanın iki karnını, yani doğusunu ve batısını dolaştığı, iki boynuz gibi iki saç örüğü olduğu, Allah'ın hem nuru hem de zulmeti (karanlığı ve ışığı) onun emrine verdiği, yürüdüğünde ışığın önünden onu gideceği yere ilettiği, karanlığın da arkasından uzadığı, akranlarını âdeta boynuzlayıp yendiğinden, koç gibi denilmesinden ve cesaretinden ötürü olduğu, rüyasında yıldızlara tırmandığını ve güneşin tarafından (karninden) tutunduğunu gördüğü gibi gerekçelerle Zülkarneyn olarak isimlendirildiği tefsirlerde yer almaktadır.⁸ İsimlendirmeyle ilgili ileri sürülen bu görüşlerin içerisinde en makul görünenin tacı ve ya miğferinin iki boynuzlu olması olduğu akla gelmektedir.

Zülkarneyn'in kimliği konusunda da araştırmacılar tarafından farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerden en çok kabul göreni ve hemen bütün İslami kaynaklarda yer alanı onun Aristo'nun öğrencisi olan Yunanlı Filip'in oğlu Makedonyalı İskender olduğudur.⁹ Bu görüşe müfessirleri yönlendiren önemli bir husus da Ukbe b. Amir El. Cüheni'nin Hz. Peygambere atfetmiş olduğu Zülkarneyn'nin "Rumlardan bir genç olduğu, kendisine hükümdarlık verildiği, yola çıkarak filan yere ulaştı" şeklindeki rivayetidir.¹⁰ Ancak bu zayıf

6 Bkz. Ebu Mansur Muhammed el Maturidi, *Tevilat'ül-Kur'an Tercümesi* Çev. Yunus Vehbi Yavuz-Yusuf Şevki Yavuz, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2018, 9:132.

7 Bkz. Muhammed Fahrettin er-Razi, *Tefsir'ü-Fahri'r-razi (Mefatih'ul-Gayb)* 30 Cilt, Beyrut: Dar'ül-Fikr, 1981, 21:165; el Maturidi, *Tevilat'ül-Kur'an Tercümesi*, 9:132.

8 Bkz. Er-Razi, *Mefatih'ul Gayb*, 21:165; Muhammed b. Cerir et-Taberi, *Cami'u'l-Beyan an Te'vil-i Ayi'l-Kur'an*. Thk. Mahmut Muhammed Şakir- Ahmet Muhammed. 24 Cilt. Kahire: Mektebetü İbni Teymiye, 2001, 15: 369.

9 Muhammed b. İbrahim El Bağdadi El Hazin, *Lüba'üt-Te'vil fi Meani't-Tenzil (Tefsir-i Hazin)*, Trsz. Bas. Yer. Yok, 3:209; Muhammed b. Cerir et-Taberi, *Cami'u'l-Beyan an Te'vil-i Ayi'l-Kur'an*, 15: 366.

10 Bkz. Maturidi, *Tevilat'ül-Kur'an Tercümesi*, 9:132; Taberi, 15: 369.

bir görüştür. Gerek yaşadığı tarihin yakın olması ve hayata geçirdiği olayların meçhul kalmaması, ayrıca sette yaptırmamış olması, bu görüşü tutarsız kılmaktadır. Kur'an, Zülkarneyn'den imanlı salih bir kul olarak bahsetmektedir. İskender'in, mümin değil, bâtil inançlara sahip bir kimse ve puta tapan bir milletin hükümdarı olduğu bilinmektedir.¹¹ İskender, Balkanları fethetmiş, bugünkü Anadolu, Orta doğu ile İran ve kısmen Hindistan'dan başka yerlere gidememiştir. Şu Destanında anlatıldığına göre, Asya içlerine girmek istediğinde Saka Türkleri tarafından da durdurulmuş, arazi ve mevsim şartları sebebiyle onları karşı başarılı olamamıştır.¹² Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lügat'it-Türk isimli eserinde Uygur ve Çiğil boyları hakkında bilgi verirken Zülkarneyn ile Şu Kağan arasında süregelen savaşlardan bahsetmekte ise de burada Zülkarneyn olarak isimlendirilen kişinin Büyük İskender olduğu anlaşılmaktadır.¹³

2. Ebu Kerb Semiy b. Ubeyd el Efrikeş el Himyeri olduğu hakkında güneşin doğduğu ve battığı yere mülkü uzandı şeklinde hakkında şiir söylenmesinden etkilenilerek ileri sürülmüştür.¹⁴ Ebû Reyhan el-Herevi el-Bîrunî'nin "el-Âsârü'l-Bâkiye anî'l-Kurûnu'l-Hâliye" isimli eserinde Zülkarneyn'nin mülkünün yeryüzünün doğusuna-batısına uzandığı Himyer şairlerinden birinin şiirinde "Zülkarneyn, benden önce yeryüzünde hüküm sürmüş, Müslüman bir kraldı. Beni de yalanlamazdı. Kerim bir kişiden hakimiyet vesilelerini elde etmek arzusuyla, doğu ve batıya ulaşmıştı" şeklinde dile getirilen, Ebu Kerb Semiy b. Ubey b. Efrîkeş el-Himyerî olduğunu, bunun başında "zû" bulunan Zü'n-Nadi, Zü-Nuvas, Zün-Nûn gibi isimleri genellikle Yemenliler kullanması sebebiyle doğruya en yakın görüş olduğunu ileri sürmekteyse de, bu isimde birinin tarihen sabit olmaması iddiayı zayıf kılmıştır.¹⁵

3. Hz. İbrahim zamanında veya ondan hemen önce yaşamış olan ve zalimliği ile meşhur Erendâseb oğlu Beyurâseb'i öldüren İran Krallarından Afridun b. Efsiyan olduğu da rivayet edilmiştir.¹⁶

4. Mevdûdî, İzzet Derveze, Tabatabâî ve Nâsır Mekârim eş-Şîrâzî gibi birçok Sünnî ve Şîî müfessir tarafından doğuda ve batıda geniş topraklara

11 Bkz. Heyet, Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Ankara 2009, 3: 577

12 Bkz, Kaşgarlı Mahmut, *Divan-ı Lügat'üt-Türk* Çev.Seckin Erdi-Serap. Tuğba Yurteser, İstanbul, 2005, 607-608; Mustafa Necati Sepetçioğlu, *Türk Destanları*, İstanbul, 1972, 108-112 .

13 Bkz, Divan-ı Lügat'it-Türk, İstanbul 2005, 206,369, 607-608, 629.

14 Bkz. El-Bağdadi, Tefsir-i Hazin, 3: 209.

15 Bkz. Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Sad. İsmail Karaçam v.d., İstanbul: Zehraveyn, Trsz , 5:393-384.

16 Bkz. Muhammed b. Ahmet El Kurtubi, El Cami li'l Ahkam, Beyrut: Dar'ül Kütübü'l-İlmiyye, 1993, 12:33.

hükmederek Babil İmparatorluğunu yıkan ve Yahudilerin Kudüs'e geri dönmesini sağlayan Pers İmparatoru Cyrus/Kiros/Kuruş Zülkarneyn olarak zikredilmekte ise de¹⁷ Muhammed Harir Ramazan Yusuf "Zülkarneyn el Kaidü'l-Fatih ve'l-Hakimü's-Salih" isimli eserinde bu görüşü değerlendirmekte, ileri sürülen görüşlerin Zülkarneyn'le uyuşmadığını itikadi anlamda tevhit anlayışına sahip olmayan Cyrus/Kiros/Kuruş'un MÖ. 530'da Orta Asya seferindeyken Saka Türklerinin bir kolu olan Massagetler ile yapılan savaşta yenildiğini ve öldürüldüğünü ifade etmektedir.¹⁸

5- Mısırlı araştırmacı Hatim Hemdan Zülkarneyn En-Nebiyyü'l-Mısri Ellezi Tafe bi'l-Alemi ve Alleme'n-Nase ed-Dini ve'l- Hadareti isimli eserinde Zülkarneyn'in gittiği bölgeler ve görüştüğü kavimlerle ilgili farklı değerlendirmeler yaparak kadim Mısır Tanrılarında Oziris'in Zülkarneyn olduğunu ileri sürmektedir.¹⁹

6- Zülkarneyn'in karşılaşmış olduğu, Ye'cüc ve Me'cüc'ün Arap müfessirler tarafından Türk olarak yorumlanması üzerine, Vani Mehmet Efendi, "Arais'ül-Kur'an ve Nefais'ül-Furkan" isimli eserinde Zülkarneyn'in Oğuz Kağan olduğunu ileri sürmüştür. Bu kanaate de kendinden önce yazılmış olan rivayetler ve tarihi hakikatlerin ışığında ulaşmıştır.²⁰ Rüstem Paşa'nın Tevarih-i Ali Osman'ında da; "Etrak (Türkler) söyle fikrederlerdi ki, Hak Sübhanehü ve Teala'nın, Kur'an-ı Kerim'de "Dedik ki ey Zülkarneyn" deyu zikrettiği meğer bu Oğuz Han'dır derlerdi." şeklinde Zülkarneyn'in Oğuz Kağan olarak kabul edildiği ifade edilmektedir.²¹

Bunların dışında, Yunan b. Yâfes b. Nuh'un soyundan gelen Mısırlı da yaşayan ve Yunan asıllı Merzubân b. Merdube, Akkad Kralı Naram-Sin, ismi zikredilmeyen Romalı genç bir hükümdar olduğu rivayetleri de kaynaklarda yer almıştır. Ancak bazen ileri sürülen rivayetlerin sıhhati, bazen de iddia edilen şahıslarla ilgili eldeki tarihi veriler, bu isimlerle Zülkarneyn'i örtüştürememiştir.²²

17 Bkz. Mustafa Öztürk, Zülkarneyn Kıssası, KTÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, Güz 2014, 7-31, 22.

18 Bkz. Muhammed Harir Ramazan Yusuf, Zülkarneyn el Kaidü'l-Fatih ve'l-Hakimü's-Salih, Beyrut: Dar'üş-Şamiye, 1994, 211-244.

19 Bkz. Hatim Hemdan, "Zülkarneyn En-Nebiyyü'l-Mısri Ellezi Tafe bi'l-Alemi ve Alleme'n-Nase ed-Dini ve'l- Hadareti", London: 2015, 406-408.

20 Bkz. İsmail Hami Danişment, Türklük, "XVII. Asırda Bir Türk Irkçısı" İstanbul 1939, II/139; Erdoğan Pazarbaşı, "Arais'ül-Kur'an'da Türkler" Bilimname X. 2006/1, Kayseri, 2007, 27.

21 Matrakçı Nasuh, Rüstem Paşa Tarihi Olarak Bilinen Târih-İ Âl-İ Osmân, Haz. Göker İnan, Ed. Erhan Afyoncu, İstanbul. Yazma Eserler Kurumu Yay. 2019, 72; Bkz. Türklük, "XVII. Asırda Bir Türk Irkçısı" II/139.

22 Gen. Bil. İç. Bkz. el-Bağdadi, Tefsir-i Hazin, 3:209; Kurtubi, El Cami li'l Ahkam, 11: 33, Heyet, Kur'an Yolu, 3:577.

Yec'üc ve Me'cüc

Allah Kehf Suresinde tarihin belli bir döneminde doğu ve batıya hâkim olmuş iman ehli ve Allah'ın salih kullarından olan bir hükümdarı bize bildirmekte, ancak bu kişinin tarihin hangi devrinde yaşadığını ve kim olduğunu haber vermemektedir. Kur'ân'da anlatılan bu kişilik ile ilgili olarak tarihi ve mitolojik verilerle, diğer dinlerin kutsal kitaplarında da açıklayıcı bilgiler bulunmamaktadır. Zülkarneyn ile ilgili bilgilerdeki muğlaklık gibi onun seddin arYe'cüc ve Me'cüc hakkında verilen bilgilerde muğlaklık bulunmakta, kimliği hakkında asılsız nazariyeler gerek İslami gerekse Yahudi ve Hristiyan kaynaklarında asılsız nazariyelerden ileri gitmemektedir.

Kurtubi, Türk ve Ye'cüc-Me'cüc'ün babasının Hz. Nuh'un oğlu Yafes'in çocukları olduğunu, bu sebeple Ye'cüc ve Me'cüc'ün Türklerin amcaoğlu oldukları, arzı dolaşarak ifsat ettiklerini, bir başka rivayeti esas alarak da Âdemoğullarından olmadıklarını Hz. Adem'in toprağa karışan menisinden yarattıklarını,²³ Zemahşeri'de de, Yafes oğullarından olduklarını söyledikten sonra Ye'cüc'ün Türkler, Me'cüc'ün ise el-Ciyl ve ed-Deylemliler olduklarını ileri sürmektedirler.²⁴

Kurtubi, Ye'cüc, ve Me'cüc'ün Âdem (as) toprağa karışan menisinden yarattıklarını, anne tarafından değil baba tarafından adem oğulları ile bağlarının olduğunu rivayetin devamında Abdullah b. Mes'ud'dan rivayetle üç sınıf olduklarını, bir grubunun selvi ağacı boyunda olduklarını, bir diğerinin eninin boyunun birbiri ile aynı olduğunu, diğerinin ise bir kulağını yatak, öbür kulağını da yorgan yapabildiğini, karşılırlarına fil, yabani hayvan, domuz ne çıkarsa yediklerini, kendilerinden ölenleri de yediklerini, doğudaki nehirleri ve Taberiye gölünü içeceklerini, Hz. Ali'den nakille de yırtıcı hayvanlar gibi pençeleri ve parçalayıcı azı dişleri olduğunu, hayvanlar gibi çiftleştiklerini, kurtlar gibi uluduklarını, tüylü bedenleri olduğunu, Süddi ve Dahhak'tan rivayetle de Türkler'in Ye'cüc ve Me'cüc'den seddin dışında kalan küçük bir bölüm olduklarını zikretmektedir.²⁵ Kurtubi'nin bu rivayetinden seddin Çin Seddi olduğu anlaşılmaktadır. İbn Kesîr ve Kadı Beydavî'de Ye'cüc ve Me'cüc ile Türkler arasında ilişki kurarak benzer görüşleri dile getirmektedirler.²⁶ Suyuti, onların Adem neslinden anasız meydana geldiklerini ifade ettikten

23 Bkz. Kurtubi, El Cami li'l Ahkam, 11: 33.

24 Bkz. Mahmud b. Omer b. Muhammed ez-Zemahşeri, El-Keşşaf 6 Cilt, Ter. Muhammed Coşkun v.d., İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2018, 4:123.

25 Bkz. Kurtubi, El Cami li'l Ahkam, 11:36; Abdurrahman b. Ali b. Muhammed el-Cevzi, Zadü'l-Mesir, Bas.Yeri Yok. El-Mektebetü'l İslami, Trsz. 5:191.

26 Bkz. İsmail b. Ömer b. Kesir, Tefsirü'l-Kur'anü'l-Azim, Tah. Muhammed es- Sellame, Riyad: Dar'üd-Taybe, 1999 5:195; Şeyhzade Mustafa Muslihiddin el-Kahveci, Haşiyet-ü Şeyhzade Ala Tefsiri Kadı Beydavi, İstanbul: Hakikat Kitapevi, 1991, 3:273.

sonra yurtlarının kuzeyde Çin, Tibet ve Türkistan dağlarında, Kafkasya ve Ermenistan dolaylarında on cüz olan insanların dokuz cüzünü oluşturan Türkler olduğunu, yeryüzünü ifsat ettiklerini, insanları öldürdüklerini, zalim olup vahşi hayvan gibi insan eti yediklerini nakletmektedir.²⁷

Ye'cüc ve Me'cüc, Yahudi kutsal kitabı Tanah ve Yeni Ahid'in Vahiy kitabında Gog ve Magog isimlendirmesiyle yer almaktadır. Tanah'ın Hezekiel Kitabı'nın 38-39. Baplarda yer alan ifadelerle göre Magog'un ahir zamanda İsrailoğullarına saldıracakları ve Tanrı'nın müdahalesiyle yok edilecekleri anlatılmaktadır; "RAB bana şöyle seslendi: "İnsanoğlu, yüzünü Magog ülkesinden, Meşek ve Tubal'ın baş prensi Gog'a çevir; ona karşı peygamberlik et ve de ki: 'Egemen RAB şöyle diyor: Ben Ey Meşek ve Tubal'ın baş prensi Gog, sana karşıyım. Seni geri çevireceğim, çenelerine kancalar takacağım ve bütün ordunla, atlarınla, tamamen silahlanmış atlılarıyla ve irili ufaklı kalkanlı büyük bir orduyla seni dışarı çıkaracağım hepsi kılıçlarını sallıyor..."²⁸ "İnsanoğlu, Gog'a karşı peygamberlik et ve de ki: 'Egemen RAB şöyle diyor: Ey Meşek ve Tubal'ın baş prensi Gog, sana karşıyım. Seni döndürüp sürükleyeceğim. Daha kuzeye gidip seni İsrail dağlarına göndereceğim. Sonra yayını sol elinden vuracağım ve oklarını sağ elinden düşüreceğim. Sen, bütün birliklerin ve seninle olan uluslar İsrail dağlarına düşeceksin. ... Seni yiyecek olarak her türlü leş kuşuna ve yaban hayvanlarına vereceğim."²⁹ Yaratılış ve 1. Tarihler kitaplarında da Hz. Nuh'un soyu anlatılırken Magog'un Yafes'in oğlu olduğu bilgisine yer verilmektedir.³⁰

Yeni Ahid'in Vahiy kitabında da bin yıl tamamlanınca şeytanın atıldığı zindandan serbest bırakılarak Gog ve Magog'u yeryüzündeki ulusları saptırmak ve savaşmak için bir araya getirmek üzere zindandan çıkaracağı, gökten yağın ateşle de yok edileceği vurgulanmaktadır.³¹

The Jewish Encyclopedia'da Gog-Magog'un Kimmerleri temsil eden Gomer ve Medlerle, Magog'un Kimmerlerin doğusunda ve Medlerin batısında yer alan kavimler olabileceği, bu terimle coğrafi araştırmanın en kuzey ve kuzeydoğusunda yaşayan barbar halklar kompleksinin ifade edildiği dile getirilirken, Josephus'un onları İskitler ile özdeşleştirdiği, Hieronymus'un da Mecüc'ün Kafkasya'nın ötesinde, Hazar Denizi yakınında bulunduğunu dile

27 Bkz. Celalettin es-Suyuti, Ed-Dürrü'l-Mensur et-Tefsirü Bi'l-Me'sur, Tah. Abdullah b. Abdurrahman et-Türki, Kahire: Merkezi Hicr Li'l-Buhusi ve'd-Dışraseti'l-Arabiyyeti vel-İslamiyye, 2003 9:572-575.

28 Hezekiel 38:1-4.

29 Hezekiel 38:1-4.

30 Bkz. Yaratılış 10: 2; 1 Tarihler 1: 5.

31 Vahiy 20: 7-10.

getirdiği ifade edilmektedir.³² *The Catholic Encyclopedia*'da da onların Gog Magog diyarının reisi olarak Yafes'in torunları Hazar Türkleri, Kafkas ve Orta Asya halkları oldukları, iki millet olarak dünyanın kuzey-dogusunda yerleştikleri, ahir zamanda hücumla geçerek güneye geçecekleri, barbar oldukları, İskitler, Hunlar, dev veya cinlerden olabilecekleri yer almaktadır. Lidya kralının lakabı olan "Gyges" isminin "Gog"la örtüşmesinden dolayı Ye'cüc ve Me'cüc, Lidyalılar olduğu dile getirilmişse de bu iddianın yersiz olduğu, Ye'cüc ve Me'cüc'un Asya ve Avrupa'daki yerleşik İmparatorluklara saldırılar düzenleyen Kuzey Doğu Asya'nın vahşi kabileleri olduğu ifade edilmektedir.³³

Seddin Yeri

Tefsirlerde Zülkarneyn' in rastladığı kavim dışında set yapılan mevki hakkında da farklı değerlendirmelerde bulunmuşlardır. "Seddeyn" kelimesini "cebeleyin/ iki dağ" şeklinde yorumlayanlar da olmuştur. Zemahşeri, bu iki dağın kuzeydoğuda Türk topraklarının kesildiği yerde olduğunu söylemiştir.³⁴ Kurtubi, seddeyn'in Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki dağlar olduğunu³⁵ belirtmişlerdir. Alusi Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki dağlar olduğu rivayetinin İbn Abbas'a isnat edildiğini ancak delillendirilemediğini, bunu söyleyen kişinin Zülkarneyn seddinin Demirkapı'da meşhur olan set olduğunu akla getirdiğini, bunun da tarihçilerin görüşüne ters olarak Ye'cüc ve Me'cüc'un Türk olmalarını gerektirdiğini, ancak bu seddi tarihçilere göre Kistrâ Anuşirvan/Nuşirevân, veya İsfendiyar'ın yaptırdığını zikretmiştir.³⁶

Razi bu iki seddin kuzeyde Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki iki dağ ve Türk topraklarının sona erdiği yerde olduğunu, Taberi'den nakille Azerbaycan fethedildiğinde Hazar Denizi'ne birisinin gönderildiğini, gidip orayı gördüğünü ve orada engel teşkil eden bir hendeğin ötesinde yüksek bir duvarın varlığından bahsettiğini anlattığını nakletmiştir.³⁷

Muhammed Harir Ramazan Yusuf seddin Cyrus/Kiros/Kuruş tarafından yapıldığını ileri sürenlerin görüşlerini serdederken seddin yapıldığı bölgenin bugün Gürcistan ile Rusya arasında bir geçit olan Daryal Gecidi olduğunu belirtmektedir.³⁸

32 Bkz. Emil G. Hirsch, Mary W. Montgomery, Gog and Magog, <https://jewishencyclopedia.com/articles/6735-gog-and-magog> Erişim Tarihi: 09.11.2023.

33 Bkz. James F. "Gog and Magog." *The Catholic Encyclopedia*. Vol. 6. New York: Robert Appleton Company, 1909. <<http://www.newadvent.org/cathen/06628a.htm>>. Erişim Tarihi: 09.11.2023.

34 Bkz. Zemahşeri, El-Keşşaf, 4:124.

35 Bkz. Kurtubi, El Cami li'l Ahkam, 11:37.

36 Bkz. Şihabüddin Es- Seyyid Mahmud el-Âlûsi, *Ruhu'l-Meani fi Tefsiri'l Kur'ani'l-Azim Ve'Seb'i'l Mesani*, Lübnan: İhyaü't-Türasi'l-Arabi, Trsz. 16:37.

37 Bkz. Razi, Mefatihü'l Gayb, 21:170-171.

38 Bkz. Ramazan Yusuf, Zülkarneyn el Kaidü'l-Fatih ve'l-Hakimü's-Salih, 222.

Elmalılı M. Hamdi Yazır bu iki dağın belirlenmesi için bir ip ucunun bulunmadığını vurgulayarak bu konudaki görüşleri üç başlık altında zikretmiştir. Bu iki dağın Zemahşeri ve Ebu's-Suud'un da belirttikleri gibi kuzeyde doğu tarafında Türk topraklarının bittiği yerde olduğunu, Türk toprağı ile kastedilenin Maveraünnehir bölgesi olması halinde Çin seddine işaret ettiğini, Kadı Beydavi'nin tercihiine göre Ermenistan ile Azerbaycan tarafında Türkistan topraklarının bittiği yer olarak kabul edildiğinde bu dağların Kafkas dağları ve iki set arasının da Demirkapı olduğunu, İbni Haldun ve Ebu'l-Fidâ'nın açıklamalarına göre Nûşîrevân tarafından buraya bir set yapıldığını, Hezekiel kitabında "âhirü'l-cirbiya" denilen ve Sibiryâ ismini andıran kuzeyin son kısımlarındaki iki yüksek dağ olduğunu belirterek Kur'ân'ın ifadesinde ise bu iki seddin yerini anlayabilmek için, batı ve doğu yönlerinden başka bir ipucu olmadığını, doğuda Çin seddi, batıda Bâbü'l-ebvâb meşhur olduğuna göre iki sedden maksadın bunların olması gerektiğini ifade etmektedir.³⁹

Mevdudi, Zülkarneyn'e isnad edilen duvarın Çin Seddi olduğu gibi yanlış bir izlenime kapıldıklarını, bu duvarın Dağıstan ve Karadenizle Hazar Denizi arasında yer alan Kafkasya'nın iki şehri olan Derbent ve Daryal arasına inşa edildiğini, eski dönemlerde kuzeyden gelen vahşi ve göçebe kabilelerin güneydeki toprakları bu geçitlerden yararlanarak istila ettiklerini, bu sebeple Pers krallarının bir duvar yapmak zorunda kaldıklarını, müslüman tarihçiler ve coğrafyacıların bu duvarı Zülkarneyn'e isnat ettiklerini, Abdurrahman bin Rabia Derbent'e doğru ilerlediğinde Zülkarneyn tarafından inşa edilen bu duvar hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olan adamla görüştüğünün Taberi ve İbn Kesir'de nakledildiğini bildirmiştir.⁴⁰

İsmail Cerrahoğlu, "Ye'cüc Me'cüc ve Türkler" isimli makalesinde, Ye'cüc ve Me'cüc hakkında dile getirilen iddialarla birlikte Türklere isnat edilen iftiraları ve set ile ilgili ileri sürülen görüşleri geniş bir şekilde ele alarak bu görüşlerin gerek tarih gerekse diğer açılardan delillerden yoksun olduğunu açık bir ifade ile ortaya koymaktadır.⁴¹

Cerrahoğlu'nun da belirttiği gibi Seddeyn ile ilgili bu rivayetlerin hepsinin sağlam delillere dayanmadığı, günümüzde de anılan bölgelerde demir ve bakır karışımı bir seddin varlığının olmadığı coğrafi çalışmalardan anlaşılmaktadır. İslam Ansiklopedisinde Zülkarneyn'nin yaptırdığı set olarak sıkça dile getirilen Demirkapı'nın Araplar tarafından "Bâbü'l-hadîd", Farslar tarafından "derbend" olarak anıldığı, bunların sınır karakolları olarak kullanılan hisarları ve geçit bölgelerini ifade ettiği dile getirilerek, Orhun abidelerinde adı ge-

39 Bkz. Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, 5:390.

40 Bkz. Mevdudi, Tefhimü'l-Kur'an Ter. Muhammed Han Kayani v.d., İstanbul: İnsan Yayınları, Trsz, 3:197-198.

41 Bkz. İsmail Cerrahoğlu, "Ye'cüc-Me'cüc ve Türkler" A.Ü.İ.F.D. Ankara 1975, XX/95-99.

çen Demirkapı'nın, muhtemelen Orta Asya'da Baysun dağ silsilesinde Buhara ve Semerkant'dan Belh'e giden ana yol üzerinde, bir başkasının Taşkent bölgesinin (eski adı Şaş veya Çaç) kuzeyinde bulunduğu, diğerinin ise Ortaçağ'da Hazar denizinin en önemli limanı olan şehir olduğu, ayrıca Kırım'da Gurzuf yaylasında bulunan geçide de demir kapı denildiği ifade edilerek farklı yörelerde bulunan geçitlerin demirkapı olarak isimlendirildiği kaydedilmiştir.⁴²

Sonuç olarak ayette söz edilen yerin genel yorumlarda Kafkas Dağları civarında olduğu yaygın bir kabul görmekle birlikte, bu seddin yapıldığı yerleşim bölgesi ve burada yaşayan kavim hakkında Kur'an-ı Kerim ve sahih hadis kaynakları gibi günümüze kadar yazılan tarihi ve coğrafi eserlerde herhangi açıklayıcı bir bilgi nakletmemektedir.

qParalel Evren

Zülkarneyn'in kimliği ile Ye'cüc ve Me'cüc hakkında kaynaklandırılmayan çok farklı açıklamalar yer almakta, tefsir kaynaklarında seddin Çin Seddi, Yecüc ve Mecüc'ün de Çinliler ve Türkler olduğu gibi asılsız açıklamalar bulunmaktadır. Kur'an kıssalarının mutlak gerçekliği tartışılmamakla birlikte kıssalarla ilgili farklı yorumların yapıldığı bilinmektedir. Yukarıda da değinildiği üzere Zülkarneyn kıssasında yapıldığı bildirilen set ve arkasına hapsedilen kavimle ilgili de farklı yorum ve değerlendirmeler kaynaklarda belirtilmektedir. Günümüzde dünyanın hemen her tarafının Google Earth ile görüntülediği, gözle görülebilen alanda neredeyse ulaşılmamış hiçbir noktanın kalmadığı hemen herkesin kabullendiği bir gerçektir. Bu gelişmelere rağmen iki dağ arasına tunçtan yapılmış bir set kalıntısına rastlanılmadığı gibi, seddin arkasında yaşayan, bozguncu özellikleri olan kavme dair bir bilgiye de rastlanmamaktadır. Kur'an yaşamış ve hakkında bilgi istenen bir dünya hükümdarından bahsederken dünyada onun yaptırdığı set ve arkasındaki kavmin hala bulunamamış olması Zülkarneyn kıssası hakkında zihinlerde soru işaretleri uyandırmakta, alternatif yorumların akla gelmesine kapı aralamaktadır.

Bilindiği gibi Jules Verne 18. yüzyılın ortalarında eserlerini yazdığında hiç kimse aya seyahat edilebileceğini, deniz altında bir gemi ile gezilebileceğini aklına bile getirmemiş, bu yazılanları ütöpik fanteziler olarak görmüştür. Onun romanlarında dile getirdiği Deniz Altında 20000 Fersah ve Aya Yolculuk⁴³ gibi fanteziler günümüzde birer gerçek olarak hayata geçirilmiş, hatta daha da ileri seviye taşınmıştır. Jules Verne'nin romanlarında dile getirdiği konular gibi son dönemlerde bazı araştırmacılar yaşadığımız evrenin bir pa-

42 Bkz. Aliev Saleh Mehmedoğlu, "Demirkapı" TDV İslâm Ansiklopedisi 9:153-154.

43 Bkz. Jül Verne, Deniz Altında 2000 Fersah. Ankara: Ergün Yayınları, 1984: Aya Yolculuk, Ankara: Bilgi Yayınları, Trsz.

ralelinin, bu paralel evrende bizimle aynı zamanı yaşayanların bulunduğunu ileri sürmekte, bu teoriler romanlara ve film senaryolarına konu olmakta, Jüles Verne'nin hayalleri gibi farklı görüşler ve teoriler bilim adamlarının zihinlerini zorlamaktadır. Özellikle Einstein'ın İzafiyet Teorisi ve Kuantum Fiziği'nin gelişmesi ile çoklu evrenler/paralel evrenler var mıdır? soruları zihinleri meşgul eden problemlerden biri haline gelmektedir.

1954 yılında Princeton Üniversitesinde doktora çalışmaları döneminde Hugh Everett tam olarak bizim evrenimize benzeyen başka evrenlerin de varlığını ve bu evrenlerin bizim evrenimizle bağlantılı olabileceğini dile getirmiştir. Everett bu paralel evrenlerde cereyan eden tarihi savaşların bizim bildiğimizden daha farklı sonuçlanmış, bizim evrenimizde soyu tükenen türlerin diğer evrende evrimleşerek adapte olabilmış, oradaki insan neslinin de tükenmiş olabileceğini ileri sürmüştür. Bu iddia bilim çevrelerince oldukça kafa karıştırıcı ve düşük ihtimal olsa da Everett bu düşüncüyü benimseyerek tarihte paralel evren teorisini öne süren ilk kişi olmuştur.⁴⁴ Çok evrenler/kuantum mekaniği olarak da bilinen bu tez, sonraki yıllarda, özellikle Bryce De Witt, Fred Alan Wolf ve David Deutsch gibi çağdaş fizikçiler tarafından büyük ilgi görmüş, çeşitli yorum ve katkılarla geliştirilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte, bu noktada başka çok evren tezleri de ortaya atılmıştır. Alan Guth şişen evren⁴⁵ tezi ile öne çıkarken John A. Wheeler ise salınan evrenler⁴⁶ tezini ileri sürmüştür.⁴⁷

Çoklu evrenin yapısı, her evrenin doğasını ve bu evrenler arasındaki ilişkiyi içermekte kozmolojide, fizikte, astronomide, dinde, felsefede, kişi ötesi

44 Bkz. Betül Cansu, Geçmişten Günümüze Paralel Evrenler Teorisi, <https://www.fzkst.com/gecmsten-gunumuze-paralel-evrenler-teors/1/6>, Erişim Tarihi: 08.11.2023.

45 Evrenimiz Büyük Patlamanın ardından bir futbol topu kadar küçüktü; ancak Karanlık Enerjinin etkisiyle aniden ve aslında ışıktan binlerce kat hızlı genişleyerek büyüdü. Bu genişleme çok kısa sürede sona erdi ama evrenimiz ışıktan hızlı genişlediğinden, diğer evrenlerden geri gelmemek üzere kopmuş oldu. Evrenin Büyük Patlamadan sonra çok kısa bir süre için şişerek ışıktan hızlı genişlemesi Evrenbilimciler Şişme Teorisi olarak adlandırılmaktadır. Şişme aşamasının tamamlanmasıyla birlikte, uzaydaki gaz ve toz bulutları ile daha sonra oluşan genç galaksiler ışıktan yavaş bir hızda birbirinden uzaklaşmaya devam ettiler. Uzaydaki galaksileri birbirinden uzaklaştıran "itici gücü" ise Büyük Patlama sağlamıştı. Bkz. <https://khosann.com/paralel-evrenler-ve-sonsuzluk-planck-uzay-teleskopu-kainatta-sonsuz-sayida-evren-olabilecegini-gosterdi/> Erişim Tarihi: 12.11.2023.

46 Evren bir Büyük Patlama (Büyük Patlama) ve Büyük Bir Çatışma (Büyük Patlama) arasında salınacaktır. Bu süreç, yeni bir Büyük Patlamaya ve sonuç olarak yeni bir evrene yol açan bir evrenin başlangıcını ve sonunu varsayar. Aynı zamanda döngüsel evrenin teorisi olarak da bilinir. Bkz. <https://onculanaltkfelsefe.com/ncce-ayar-ve-coklu-evren-uzerne-tartismalar-mehmet-mroglu/> Erişim Tarihi: 12.11.2023.

47 Bkz. Şahin Efil, İslam Düşüncesinde Çok Evrenler Yorumu, İslami Araştırmalar Dergisi, Cilt: 18, sayı: 3, 2005, sayfa: 295-303, 295.

psikolojide, hayal ürünlerinde, özellikle bilimkurgu ve fantezide hipotez kurmaktadır. Stephen Hawking, Stephen Weinberg, Brian Greene, Maz Tegmark, Andrei Linde, Michio Kaku, Clifford Johnson, David Deutsch, Leonard Susskind, Raj Pathria, Sean Carroll, Alex Vilenkin, Laura Mersini-Houghton ve Neil de Grasse Tyson gibi bilim adamlarının savunduğu bu görüşe bilimsel olarak ispatlanamadığı için karşı çıkan bilim adamları da bulunmaktadır.⁴⁸ Bu konuda ileri sürülen görüşlerdeki paralel evrenler bizim evrenimize benzemekle birlikte fiziksel olarak farklılık arz ettiği, her evrenin kendi fiziksel yasalarına göre düzenini sürdürdüğü de ifade edilmektedir.⁴⁹

Ortaya atılan bu paralel evren teorileri üzerine Jül Verne'nin kitaplarında kendi zamanı için ütopyik sayılabilecek görüşleri gibi günümüzde paralel evrenler üzerine filmler çekilmekte, bu filmlerde iki geçit arasında açılan solucan deliğinden geçilerek farklı bir paralel dünyaya geçilmektedir.⁵⁰ Hollywood yapımlarından Stargate filminin konusu böyle bir kurgu üzerine kurulmakta, üstünde semboller bulunan ve dünya elementlerinden yapılmadığı anlaşılan bir aygıtın üzerindeki şifreler çözülerek karşılıklı açılan iki geçit arasında bir solucan deliğinden milyonlarca ışık yılı mesafenin birkaç saniyede alındığı ve dünyadan daha ileri teknolojileri bulunan paralel bir dünyaya geçildiği işlenmektedir.⁵¹ 2011 yapımı Another Earth isimli film de yine farklı bir duygusal tonla paralel evren teorisine estetik dokunuş içermektedir.⁵² 2014 yapımı Interstealler filminde de karadelikte kaybolan bir uzay aracının paralel evrenden zaman sıçraması yaparak kızının ihtiyarlığında kendi dünyasına gittiği yaşta geri dönüşü ele alınmaktadır.⁵³

48 <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/paralel-evrenler-teorisi-264>, Erişim 08.11.2023.

49 Paralel Evren Teorileri İçin Bkz..Stephen W. Hawking, Zamanın Kısa Tarihi: Büyük Patlamadan Kara Deliklere (Trc. S. Say-M. Uraz), İstanbul: Milliyet Yayınları, 1991; Betül Cansu, Geçmişten Günümüze Paralel Evrenler Teorisi, <https://www.fzkst.com/gecmsten-gunumuze-paralel-evrenler-teors/1/6> ; Haluk Berkmen, Paralel Evrenler, Düşün-Ü-Yorum, Haziran 2011, Sayı 13 ; John Gribbin, Çoklu Evrenler, Çev. Emin Karabal, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2012; K. Ford, 101 Soruda Kuantum, Çev. Barış Gönülşen, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2012 ; Zeynep Ünal, Paralel Evrenler, Ankara, Tübitak Bilim ve Teknik Dergisi, Ağustos 2010, 38-45.

50 Solucan delikleri, uzay zamandaki farklı iki noktayı -örneğin aralarında çok büyük zaman farkı ya da çok büyük mesafeler olan noktaları ve hatta farklı evrenleri- birbirine bağlayan köprülerdir. Solucan deliklerinin varlığına dair herhangi bir gözlemsel veri olmasa da genel görelilik kuramının temeli olan Einstein alan denklemlerinin bazı çözümleri solucan delikleri içerir. Bkz. <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/solucan-delikleri> Erişim: 11.11.2023.

51 Bkz. <https://filmhafizasi.com/stargate-1994/> Erişim Tarihi: 08.11.2023.

52 Bkz. <https://ogrencikariyeri.com/haber/dramatik-bir-bilim-kurgu-another-earth> Erişim Tarihi: 08.11.2023.

Fiziksel olarak uykuya daldığımızda farklı bir aleme geçen nefsimiz, bu alemdeki zaman zaman ölmüş kişiler veya hiç tanımadığımız insanlarla gerçekte konuşuyormuş gibi konuşmakta, sanki gerçek alemdeymiş gibi olaylar yaşamaktadır. Beden olarak yapamadığımız birçok şeyi bu alemde yapabilmekte, farklı bir alem olan rüyamızda sonsuz hızla hareket edebilmekte, uçabilmekte, araç kullanmayı bilmediği halde araç kullana bilmektedir. Bütün bu olaylar sanki başka bir evrende cereyan eder gibi acı veya sevinç hissettiğimizde bedenimizde bunun etkileri yaşanmakta, bazen korkunç olaylar yaşandığında uyanınca bile etkisi devam edebilmektedir.

İslami literatürde de paralel evren sayabileceğimiz bazı anlatılara zaman zaman tasavvuf menkıbelerinde rastlanılmaktadır. Abdulkadir Geylani ile ilgili anlatılan menkıbelerde buna benzer nakiller bulunmaktadır. Abdulkadir Geylani'nin bir defasında vaaz verirken def'i hacet ihtiyacı olan bir müridini bilinmeyen bir mekana gönderip ihtiyacını gidermesini sağlayarak abdestini aldıktan sonra cümlesini tamamlamadan tekrar camiye geri getirdiği,⁵⁴ yine kendisinden mansıp isteyen ve helva kavurmakta olan bir diğer müridini Hint dolaylarından gelen bir heyetle hükümdar olmak üzere gönderdiği, orada yıllarca hükümdarlık yaptıktan sonra aralarındaki anlaşmaya uymaması sebebiyle zaman sıçraması yaparak helva karıştırdığı ana geri getirdiği,⁵⁵ yine menakıp kitaplarında bazen miracı sorgulayanların, zaman içinde zaman olur mu şeklinde düşünenlerin genelde abdest alırken yüzlerini yıkadıklarında kendilerini farklı bir mekanda buldukları buradan memleketlerine dönüş imkanları olmadığından evlenip çoluk çocuğa karıştıkları, aradan yıllar geçtikten sonra yine aynı mekanda abdest alırken tekrar eski memleketlerini döndükleri gibi anlatımlar yer almaktadır.⁵⁶

Talak Suresi 12. ayet üzerine yapılan tefsirlerde de paralel evren ile ilgili açıklamalar yer almaktadır. Ayette "Yedi göğü ve yerden de onların benzerlerini yaratan Allah'tır. Allah'ın gücünün her şeye yettiğini ve yine Allah'ın ilminin her şeyi kuşattığını bilirsiniz diye O'nun buyruğu gelip, bunlar arasında (bütün evrende) sürekli gerçekleşir."⁵⁷

Bu ayetin yorumlarında müfessirler, yedi gök ve yerin de benzerinin yaratılmasını ayrı ayrı dünyalar ve gökler şeklinde yorumlamışlardır. Taberi, Ebu

53 Bkz. <https://kayiprihtim.com/inceleme/interstellar-incelemesi-yildizlararası/> Erişim Tarihi: 08.11.2023.

54 Ebubekir Tanrıkulu, Batmayan Güneş Gavsı'lâzam Abdulkadir Geylani, Baskı Yeri Yok, Tsz. 161-162.

55 Tanrıkulu, Batmayan Güneş Gavsı'lâzam Abdulkadir Geylani, 168.

56 Bkz. Muhammed b. Ali es- Seccac, Tuffahu'l-Ervah ve Miftahu'l-İrbah (Haz. Nejdî Gürkan, M. Necmettin Bardakçı, M. Saffet Sarıkaya), İstanbul: Kitap Yayınevi, 2015, 157, 171-172, 181, 193, 221.

57 Tahrîm Suresi, 12.

Hureyre'ye isnad ettiği bir hadis de Hz. Peygamberin bu hususta Sahabe ile yaptığı bir konuşmaya yer vermiştir. Katade'nin bu ayeti açıklarken Allah'ın yedi gök gibi yedi de yer yarattığını, bunların her birinde yaratıklar yaratarak onlara emirlerini gönderdiğini, Mücahidin rivayetine göre dünyamızdaki Kabe'nin yedi gök ve yerde de bulunduğunu, Abdullah b. Abbas'ın da her dünyada bizim dünyamızda yaratılan Hz. İbrahim gibi Hz. İbrahim'in olduğunu, kendisine "yedi göğü ve bir o kadar yeri yaratan Allah'tır." ayeti sorulduğunda da "bunun tefsirini size yapacak olursam sizler inkara düşersiniz. İnkara düşmeniz bu izahlarımı yalanlamanızla olur" şeklinde cevap verdiğini nakletmektedir.⁵⁸

Zemahşeri, Katade'den rivayetle her bir gök ve yerde Allah'ın mahlukatından bir mahluk, işlerinden bir iş ve hükümlerinden bir hükmün yer aldığını, ayetin Allah'ın buralarda sevk ve idare ettiği acayip işleri anlamında olduğunu, Nafi' b. Ezrak'ın İbn Abbas'a; "Yerlerin altında da mahlukat var mı?" diye sorduğunda onun da evet şeklinde cevap verdiğini,⁵⁹ Mukatil bin Süleyman da, Habib Ebu'd-Duha'dan naklen, yedi gök ve yerden de onlar gibisini yaratanıdır buyruğu hakkında Adem gibi bir Adem, Nuh gibi bir Nuh ve Nebi gibi bir Nebi yaratılması şeklinde açıklama yaptığını, İbn Abbas'ın "size bunun tefsirini anlatacak olursam, kafir olursunuz, bunlara kafir olmanız ise bunları yalanlamanız demektir" senetleriyle naklederek dediğini⁶⁰ belirtmektedirler.

Elmalılı, bu ayetin tefsirinde klasik tefsirlerdeki yorumları dikkate alarak ayette yapılan gök ile yer arasındaki benzetmenin sayıda ve bazı vasıflarda olduğunun alimler tarafından kabul edilerek ve hadislerden de delil getirilerek yedi gök olduğu gibi yedi de yerin varlığını olduğunu, her birinin arasında yer ve gök arası kadar mesafe ve her arzda Allah'ın mahlukatından yaratıklar bulunduğunu dile getirdiklerini, güncel deyimle gezegenlerden her birinin kendi göğü dahilinde bir arz gibi olduğunu, onlarda da Allah'ın yarattığı canlılar var olabileceğini, ancak buralarda insanın olup olmadığını Allah'ın bildiğini dile getirmektedir.⁶¹ Mevdudi'de Tefhimü'l-Kur'an da yukarıdaki açıklamalara yer vermekte, bazı alimlerin İbni Abbas'ın rivayetinin akla uygun düşmediğinden İsrailiyat olabileceğini dile getirdiklerini, ancak Alusi'nin tefsirinde bu yorumu kabul etmeyi aklen ve şer'an engelleyen bir şeyin olmadığı, her alemde yaşayan canlılar var olduğu, insanın Adem'e raci oluşu gibi, onların da kendi asıllarına raci oldukları görüşünü nakletmektedir.⁶²

58 Bkz. Taberi, Cami'u'l-Beyan an Te'vil-i Ayi'l-Kur'an, 23:78.

59 Bkz. Zemahşeri, Keşşaf, 6:786.

60 Bkz. Mukatil b. Süleyman, Tefsirü'l- Kebir 4:240-241.

61 Bkz. Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, 8: 127.

62 Bkz. Mevdudi, Tefhimü'l Kur'an, 6: 380.

Bu ayet ışığında aklımıza Zülkarneyn'in karşılaşmış olduğu kavmin arzusu üzerine seddin arkasına hapsedtiği Yec'üc ve Me'cüc'ün filmlere konu olan ve son dönemlerde sıkça dile getirilen paralel evrenden gelen gruplar olma ihtimali akla gelmektedir. Yukarıda da vurguladığımız gibi hemen her tarafı keşfedilmiş, haritaları çıkarılmış hatta Amazon Ormanlarında son yıllarda yeni kabilelerin keşfedildiği⁶³ gazete haberlerine yansırken, ne bakır ve demirden yapılmış sedde ne de bu seddin arkasında çıkış arayan bir kavme rastlanmamıştır.

Ye'cüc ve Me'cüc'ün kıyamete yakın bir zamanda seddi aşacağına bildirildiği Enbiya Suresi'nin "Nihayet Ye'cüc ve Me'cüc (sedleri) açıldığı ve onlar her tepeden akın ettiği zaman" mealindeki 96. ayeti dikkatli bir şekilde okunduğunda yapılan seddin bizim anladığımız manada bir baraj seddi gibi bir set olmayabileceği, paralel evren ile bağlantı oluşturan solucan deliğini kapatan bir kapı olabileceği akla daha yatkın gelmektedir. Çünkü Allah ayette set için "Hatta iza fütihat⁶⁴ Ye'cücü ve Me'cücü..." derken sözlükte kapatmanın zıddı olan "Feteha" açma fiilini kullanmaktadır. Eğer kastedilen set bildiğimiz anlamda set olsaydı yıkmak, harap etmek, yerle bir etmek, yok etmek, ortadan kaldırmak, imha etmek anlamlarına gelen "hattame" "demmere" "harrabe" "hüdime" gibi kelimelerin kullanılması daha anlamlı olurdu. Oysa Allah "Fütiha" kelmesini kullanarak yapılan seddin niteliğine de dikkatimiz çekmektedir.

Sonuç

Talak ve Enbiya surelerindeki ayetler ışığında Zülkarneyn kıssasına baktığımızda demir ve bakırın karışımı ile elde edilen alaşımın sağlam ve ısıya dayanıklı bir element haline dönüştüğü, bu alaşım ile yapılan seddin Star-gate (Yıldız Geçidi) filminde senarize edilen solucan deliğini kapatan şifreli bir kapı olması ihtimali akıllara gelmektedir. Anılan set ve seddin arkasına hapsedilerek devamlı çıkmaya çalışan bir kavme hala rastlanamamış olması da Ye'cüc ve Me'cüc'ün paralel evrenden geçiş için kullandıkları bu solucan deliğinin Zülkarneyn tarafından demir bakır karışımı kapı ile kapatıldığını ve şifrelendirildiğini bir ihtimal olarak tartışma zeminine çıkarmaktadır.

63 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/amazonlarda-yeni-bir-kabile-bulundu-492.html> Erişim Tarihi: 13.11.2023.

64 نقيض الاغلاق : فتح : kapalılığını gidermek. Bkz. Mu'cemü'l Vasit. Mısır Cedide: Mektebetü's-Şuruku'd-Devliye 2011, 695.

Kaynakça

- El Alusi, Şihabüddin Es- Seyyid Mahmud. *Ruhu'l-Meani fi Tefsiri'l Kur'ani'l-Azim Ve'Seb'i'l Mesani*, 16. Cilt Lübnan: İhyaü't-Türasi'l-Arabi, Trsz.
- El- Hazin Muhammed b. İbrahim El Bağdadi. *Lüba'üt-Te'vil fi Meani't-Tenzil (Tefsir-i Hazin)*, 3. Cilt. Bas. Yer. Yok, Trsz.
- El- Kahveci, Şeyhzade Mustafa Muslihiddin. *Haşiyet-ü Şeyhzade Ala Tefsiri Kadı Beydavi*, İstanbul: Hakikat Kitapevi, 1991.
- El- Kurtubi, Muhammed b. Ahmet. *El Cami li'l Ahkam*, Beyrut: Dar'ül Kütübü'l-İlmiyye, 1993
- El- Maturidi, Ebu Mansur Muhammed. *Tevilat'ül-Kur'an Tercümesi* 9. Cilt, Çev. Yunus Vehbi Yavuz-Yusuf Şevki Yavuz, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2018.
- El-Cevzi, Abdurrahman b. Ali b. Muhammed. *Zadü'l-Mesir*, 5. Cilt, Bas.Yeri Yok. El-Mektebetü'l İslami, Trsz.
- Elmalılı, M. Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*, Sad. İsmail Karaçam v.d., İstanbul: Zehraveyn, Trsz.
- Er- Razi, Muhammed Fahrettin. *Tefsir'ü-Fahri'r-razi (Mefatih-ul-Gayb)*, 21. Cilt, Beyrut: Dar'ül-Fikr, 1981.
- Es-Seccac, Muhammed b. Ali. *Tuffahu'l-Ervah ve Miftahu'l-İrbah*, Haz. Nejdettin Gürkan, M. Necmettin Bardakçı, M. Saffet Sarıkaya, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2015.
- Es-Suyuti, Celalettin, *Ed-Dürrü'l-Mensur et-Tefsirü Bi'l-Me'sur*, 9. Cilt Tah. Abdullah b. Abdurrahman et-Türki, Kahire: Merkezi Hicr Li'l-Buhusi ve'd-Dışraseti'l-Arabiyyeti vel-İslamiyye, 2003.
- Et- Taberi, Muhammed b. Cerir. *Cami'u'l-Beyan an Te'vil-i Ayi'l-Kur'an*. 15. Cilt, Thk. Mahmut Muhammed Şakir- Ahmet Muhammed. 24 Cilt. Kahire: Mektebetü İbni Teymiye, 2001.
- Ez-Zemahşeri, Mahmud b. Ömer b. Muhammed. *El-Keşşaf*, 4. Cilt, Ter. Muhammed Coşkun v.d., İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2018.
- Ford, K. *101 Soruda Kuantum*, Çev. Barış Gönülşen, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2012.
- Gribbin, John. *Çoklu Evrenler*, Çev. Emin Karabal, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2012.
- Hawking, Stephen W. *Zamanın Kısa Tarihi: Büyük Patlamadan Kara Deliklere*, Ter. S. Say-M. Uraz, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1991.
- Hemdan, Hatim. *Zülkarneyn En-Nebiiyü'l-Mısri Ellezi Tafe bi'l-Alemi ve Alleme'n-Nase ed-Dini ve'l- Hadareti*, London: 2015.
- Heyet, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 3. Cilt, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.
- İbn Kesir, İsmail b. Ömer. *Tefsirü'l-Kur'anü'l-Azim*, 5. Cilt, Tah. Muhammed es- Sellame, Riyad: Dar'üd-Taybe, 1999.
- Kaşgarlı Mahmut, *Divan-ı Lügat'üt-Türk*, Çev. Seckin Erdi-Serap Tuğba Yurteser, İstanbul: 2005.
- Kur'an-ı Kerim
- Kutsal Kitap, İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2002.
- Matrakçı Nasuh, *Rüstem Paşa Tarihi Olarak Bilinen Târih-i Âli Osmân*, Haz. Göker İnan, Ed. Erhan Afyoncu, İstanbul. Yazma Eserler Kurumu Yay. 2019.

- Mevdudi, *Tefhimü'l-Kur'an*, 3 ve 6. Cilt Ter. Muhammed Han Kayani v.d., İstanbul: İnsan Yayınları, Trsz.
- Mu'cemü'l Vasit. Mısırî Cedide: Mektebetü's-Şuruku'd-Devliye 2011.
- Sepetçioğlu, Mustafa Necati. *Türk Destanları*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1972.
- Tanrıkulu Ebubekir, *Batmayan Güneş Gavsı'l Azam Abdulkadir Geylani*, Baskı Yeri Yok, Tsz.
- Verne, Jül. *Aya Yolculuk*, Ankara: Bilgi Yayınları, Trsz.
- Verne, Jül. *Deniz Altında 2000 Fersah*, Ankara: Ergün Yayınları, 1984.
- Yusuf, Muhammed Harir Ramazan. *Zülkarneyn el Kaidü'l-Fatih ve'l-Hakimü's-Salih*, Beyrut: Dar'üş-Şamiye, 1994.

Makaleler

- Berkmen, Haluk. Paralel Evrenler, *Düşün-Ü-Yorum*, Haziran 2011, Sayı 13.
- Danışment, İsmail Hami. "XVII. Asırda Bir Türk Irkçısı" , *Türklük II*, İstanbul 1939.
- Efil, Şahin. İslam Düşüncesinde Çok Evrenler Yorumu, *İslami Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 18, sayı: 3, 2005, sayfa: 295-303.
- Cerrakoğlu, İsmail. "Ye'cüc-Me'cüc ve Türkler" *A.Ü.İ.F.D.* Ankara 1975, XX/ 95-99.
- Mehmedoğlu, Aliev Saleh. "Demirkapı" *TDV İslâm Ansiklopedisi* 9. Cilt.
- Öztürk, Mustafa. Zülkarneyn Kısası, *KTÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, Güz 2014.
- Pazarbaşı, Erdoğan. "Arais'ül-Kur'an'da Türkler" *Bilimname X*. 2006/1, Kayseri, 2007.
- Ünalın, Zeynep. Paralel Evrenler, *Tübitak Bilim ve Teknik Dergisi*, Ankara, Ağustos 2010, 38-45.

İnternet Alanları

- Betül Cansu, Geçmişten Günümüze Paralel Evrenler Teorisi, <https://www.fzkst.com/gecmsten-gunumuze-paralel-evrenler-teors/1/6>, Erişim Tarihi: 08.11.2023.
- Emil G. Hirsch, Mary W. Montgomery, Gog and Magog, <https://jewishencyclopedia.com/articles/6735-gog-and-magog> Erişim Tarihi: 09.11.2023.
- Erişim Tarihi: 11.11.2023, <https://islamweb.net/ar/fatwa/9475/9475/عدد-الانبياء-والرسل>
- <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/solucan-delikleri> Erişim: 11.11.2023.
- <https://filmhafizasi.com/stargate-1994/> Erişim Tarihi: 08.11.2023.
- <https://ogrencikariyeri.com/haber/dramatik-bir-bilim-kurgu-another-earth> Erişim Tarihi: 08.11.2023.
- <https://kayiprihtim.com/inceleme/interstellar-incelemesi-yildizlararası/> Erişim Tarihi: 08.11.2023.
- <https://khosann.com/paralel-evrenler-ve-sonsuzluk-planck-uzay-teleskopu-kainatta-sonsuz-sayida-evren-olabilecegini-gosterdi/> Erişim Tarihi: 12.11.2023.
- <https://onculanaltkelfelse.com/nce-ayar-ve-coklu-evren-uzerne-tartismalar-mehmet-mroglu/> Erişim Tarihi: 12.11.2023.
- <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/paralel-evrenler-teorisi-264>, Erişim Tarihi: 08.11.2023.

<https://www.trthaber.com/haber/dunya/amazonlarda-yeni-bir-kabile-bulundu-492.html> Erişim Tarihi: 13.11.2023.

James F. "Gog and Magog." The Catholic Encyclopedia. Vol. 6. New York: Robert Appleton Company, 1909. <<http://www.newadvent.org/cathen/06628a.htm>>. Erişim Tarihi: 09.11.2023.